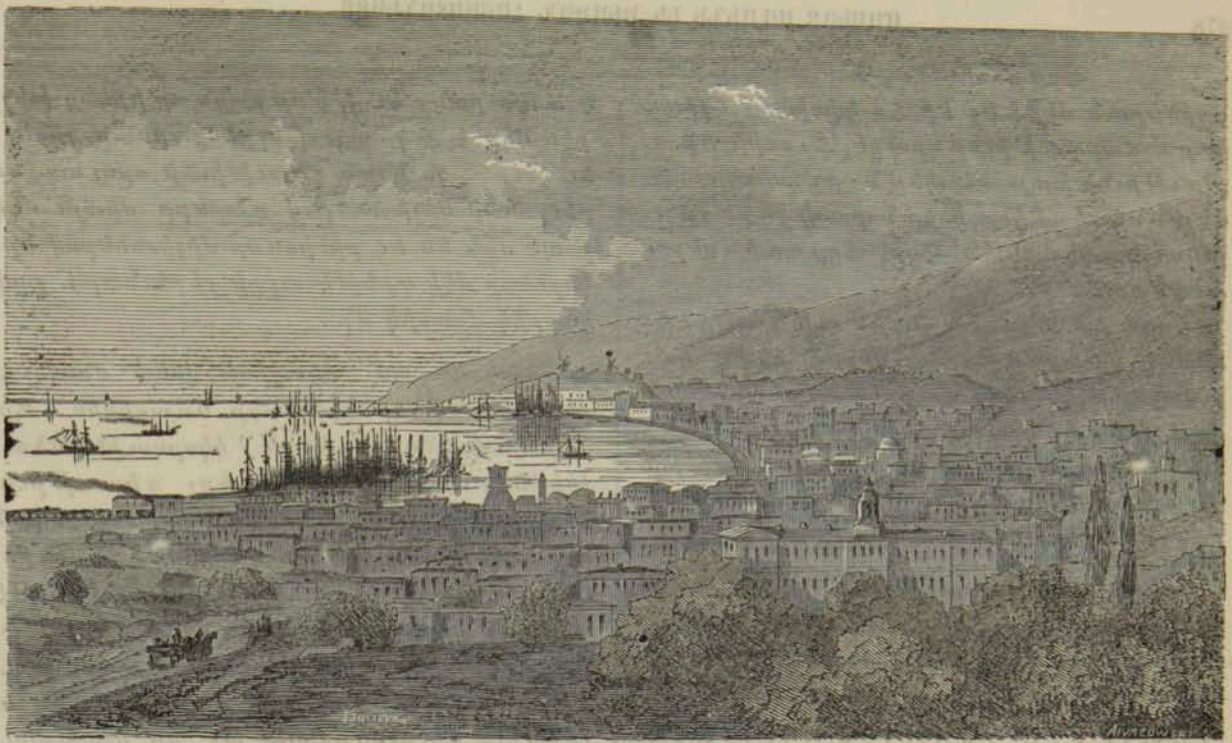

Մ Ա Ս Ե Ա Յ Ա Ղ Ա Ի Ն Ի

Ա Ի Ե Տ Ա Բ Ե Ր

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ե Ա Յ Յ

Ա.ԶԳԱՅԻՆՔ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Ա.ՌԱՔԻՆԻՈՅՆ ՈՒՐՈՒԱԳԻԾԸ,

(Նարայարութիւն եւ վերջ.)

ախախնամութեան վրայ ունեցած հաւատքը Առաքինւոյն մեծ մխիթարանքն է, եւ որչափ որ Աստուծոյ անհասանելի խորհրդոցը վրայ մտածէ՝ այնչափ իւր անձին փրկութիւնը կտեսնէ։ . . . Ո՛ր եւ իցէ ախորժելի զգացմունք՝ իրեն համար Աստուծոյ մէկ բարերարութիւնն է. եւ որ եւ իցէ փորձանք՝ որոյ պատճառ ինքը չէ եղած, կհամարի նա այնպիսի զոհ մը զոր մասը պիտի ընէ բոլորին, եւ կամ խոստացուած ասպազայ վարձատրութեան մը առհաւատչեայ։ — Ի՛նչ բան ալ ընէ, ի՛նչ բան ալ հանգիստի, ինքզինքը կճանչնայ ան-

պատճառ եւ միշտ հպատակ օրինաց աստուածային իմաստութեան եւ բարութեան, որ քան զմեզ լաւ գիտէ մեզի պէտք եղածը։ — Այս վստահութիւնը ձեռքէ չհաներ նաեւ զժբաղդութեան վերջի աստիճանին հասած ատենը, եւ ասով կմխիթարուի նաեւ այն տեղ՝ ուր որ անհաւատ մարդը յուսահատութենէն իզատ բան չգտներ։

Առաքինւոյն մեծանձնութիւնը տեսնելու բան է վստանգի ժամանակ։ Կեցուածքը կազնուանայ, ձայնը կզօրանայ, աչքը գիւցազնական կրակով կվառի, բերանը կրից թըրթումունքովը կբանայ . . . Այս քաջութիւնը կերեւնայ նորա վերայ նաեւ հասարակաց

գործերուն մէջ: Ոչ երբէք կ'ախնայ օգտակար ճշմարտութիւնը զրուցելէն, ուրիշի խաբէութիւնը խայտառակելէն, բռնակալը սանձելէն, եւ կամ ինքզինքը նորա վրէժխնդրութեանը տակ ձգելէն՝ հարկաւոր առիթներու առեւ: . . .

Նորա խաղաղաւէտ հոգին ամէն պարզ եւ անմեղ զուարճութեանց սիրով տեղիք կուտայ, եւ մէկը չկայ որ իրեն պէս գիւղական վայելմանց եւ կամ գեղարուեստից համն առնու: . . . Այնպէս քաղցր ու սիրելի բնութիւն մը ունի որ բոլոր չորս գլին եղողներուն վրայ երջանկութեան ճառագայթներ կսրվուէ:

Նորա բարեպաշտութիւնը խոհական եւ արհական լինելով, ոչ կրօնամոլին ագիտութեանը կողմնակից է, եւ ոչ անհաւատին իմաստակութեանը, առաջնոյն վրայ կ'ընդձայ, երկրորդին չվրասահիր, եւ երկուքին եւս կ'ներէ: — Ուր որ մեծ հարկաւորութիւն մը չկայ՝ հաւաքի վրայ վիճաբանութիւն չընեն: Եւ ինչ գաւառներ որ տէր է՝ անոր աստուածաշատական արարողութիւնները օրէնքի պէս կ'ընդունի, միտքն ալ դրած է թէ բուն ճշմարտապէս բարեպաշտ բնութիւն արժանի այն մարդն է որ ուրիշներէն աւելի բարիք կ'ընէ իրեն նմաններուն:

Կժըպտի նա այն իմաստուններուն հպարտութեանը վրայ որ երկրագնախ երեսը աչքէ անցընելէն ետեւ, առանց գիտնալու թէ մէջի եղածը ինչ է, քանի մը խոտի կտորուանք կարգի դնելէն ետեւ, քանի մը ճծիներու վրայ անդամաղննութիւն ընելէն ետեւ, կամ թէ մեր գնտակին ամենէն աւելի մօտիկ եղող գնտակներուն հեռաւորութիւնը չափելէն ետեւ, մաքերնին կ'գնեն թէ բնութեան բոլոր գաղտնիքներուն ալ խելք հասուցեր են: — Բայց կ'ընդձայ այն յանգուզն մարդկանց վրայ որ գաւառաստան ընելով փոքրիկ մասնիկէ մը ամբողջին վրայ, մէկ րոպէէ մը յաւիտենականութեան վրայ, եւ մէկ ձեւակերպութենէ մը բոլորին վրայ, յետոյ չըկարենալով քանի մը առերեւոյթ հակասութիւնները իրարու հետ միաբանել, կամ այլ եւ այլ չարեաց պատճառները գուշակել եւ կամ շարժման ու մտածման մէջ եղած գաղտնի շարժիչ զօրութիւնները գտնել, ուրիշ ամէն բաներու դէմ՝ աչքերնին կ'իսկեն, եւ կ'համարձակին ըսելու թէ գիպուածով եղած

է ամէն բան, եւ թէ որ բանն որ իրենց խելքէն վեր է՝ չկրնար խելքի յարմար լինել, եւ կուրանան Նորա գոյութիւնը որոյ առջեւ բիւրաւոր միլիոններով դարերը միայն մէկ րոպէ մըն են եւ բիւրաւոր միլիոններով երկիրները մէկ գրեթէ աչքի չերեւնալու չափ փոքրիկ մասնիկ մը:

Շատ անգամ՝ այսպիսի վսեմ մտածութեանց մէջ կ'ընկղմի մեր Առաքինին: Այս անյատակ անդունդին մէջ կ'կորսուին մեծութիւններ, հարստութիւններ, գիտութիւններ, եւս եւ գոթազգութիւնները. ամէն բան ոչինչ կ'երեւնայ այս բաղդատութեան առջեւ. այնպէս մը կ'երեւնայ իրեն որ իբր թէ պէտք չէ համարձակի ըսելու թէ ինքը կայաշխարհիս երեսը, կամ թէ ինքն ալ շարժելու՝ ապրելու՝ բանի մը տեղ գրուելու արժանաւորութիւն մը ունի: Բայց թէ որ նշանակութիւն մը ունենալուն կողմանէ ինքզինքը ամենափոքր բան մը կոտնէ, այս ալ չմոռնար որ խելքին եւ զգածմանցը կողմանէ կրնայ մեծ լինել. առով ինքը իւր աչքին առջեւը քիչ մը մեծութիւն կ'առնու, եւ քանի կերթայ աւելի կ'համոզուի թէ այս աշխարհիս մէջ բարձրանալու համար եղած մի միայն հնարքը առաքինութիւնն է: Իրեն մնայ նէ, գրեթէ անհամբերութեամբ մը պիտի սպասէ այն երջանիկ վայրկեանին՝ յորում՝ մարմինը լուծուելով՝ զինքը հոգեւորող աստուածային կայծակը նորա աղբւրքին պիտի դարձնէ: . . . Մահը, այն սոսկալի մահը, նորա սիրտը վախ ձգելու բան մը չունի. մահուան մտածութիւնն անգամ աւելի զուարթութիւն կ'ընէ իրեն, այնպէս որ մեծ մխիթարանք է իրեն համար մտածելը թէ ինչ ալ ընես՝ մահը օրէ օր մոտենալու վրայ է: — Նա միտքը դրած է թէ մահը աշխարհիս խելքութիւններուն սահմանն է, իւր սեպհական տկարութիւններուն վերջն է, եւ անզգամաց հալածանքներէն ազատելու համար ապազով ապաստանարան է: Մահը այս տեսակ կեանքէն նոր տեսակ կեանքի անցնիլ մըն է, եւ այն կեանքն ալ ամենիմաստ նախախնամութեան օրէնքովը կ'իսկաւարտուի. Առաքինին սիրտ կ'առնու այն նախախնամութեան ամենաբարի բնութեանէն, եւ այնպէս կ'ընջէ ու կ'հանգչի խաղաղութեամբ: